

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Романовська Л. І., Москалюк О. І., Безимська І. А. Соціально-педагогічна готовність до інноваційної діяльності: теоретичний аналіз. У статті розкрито зміст понять «інновація», «інноваційна діяльність», «готовність», «готовність соціального педагога до інноваційної діяльності» з метою з'ясування основних закономірностей формування соціально-педагогічної готовності майбутніх соціальних педагогів до інноваційних дій під час професійної підготовки. На підставі теоретичного аналізу наукової літератури з'ясовано сутність і структуру інноваційної діяльності соціального педагога. Визначено, що формування готовності майбутніх соціальних педагогів до інноваційної діяльності передбачає залежність між ефективністю діяльності соціального педагога та його спрямованістю на вдосконалення власного професійного рівня. Описано роль компонентів, що сприяють у процесі формування готовності до інноваційної діяльності як складової частини професійної підготовки до соціально-педагогічної діяльності. Обґрунтовано результативність інноваційної діяльності фахівця, яка залежить не лише від його професіоналізму, а й від особистісної підготовки до змін в освітній галузі. Проаналізовано такі структурні компоненти інноваційної професійної діяльності майбутнього соціального педагога: конструктивно-проектувальний, діагностичний, аналітико-оцінний, орієнтовно-прогностичний, організаційний, практичний, дослідницько-творчий, когнітивний, мотиваційний, оперативний. На основі опрацьованої літератури визначено таку структуру готовності соціального педагога до інноваційної діяльності, що включає творчий, орієнтаційний, мотиваційний, рефлексивний, комунікативний, освітній компоненти. З'ясовано, що сутність соціально-педагогічної готовності фахівців до інноваційної діяльності повинна включати: роботу зі своїм внутрішнім «Я», професійне та особистісне вдосконалення соціального педагога, переконання щодо індивідуальності кожного клієнта, врахування наявності мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, оволодіння ефективними шляхами та засобами досягнення мети освітнього процесу.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, готовність, готовність соціального педагога до інноваційної діяльності.

Романовская Л. И., Москалюк О. И., Безымская И. А.
Социально-педагогическая готовность к инновационной деятельности: теоретический анализ. В статье раскрыто содержание понятий «инновация», «инновационная деятельность», «готовность», «готовность социального педагога инновационной деятельности» с целью выяснения основных закономерностей формирования социально-педагогической готовности будущих социальных педагогов к инновационным действиям во время профессиональной подготовки. На основании теоретического анализа научной литературы выяснена сущность и структура инновационной деятельности социального педагога. Определенно, что формирование готовности будущих социальных педагогов к инновационной деятельности предусматривает зависимость между эффективностью деятельности социального педагога и его направленностью на совершенствование собственного профессионального уровня. Описана роль компонентов, которые способствуют в процессе формирования готовности к инновационной деятельности как составной части профессиональной подготовки к социально-педагогической деятельности. Обоснованно результативность инновационной деятельности специалиста, которая зависит не только от его профессионализма, но и от личностной подготовки к изменениям в образовательной отрасли. Проанализированы такие структурные компоненты инновационной профессиональной деятельности будущего социального педагога: конструктивно-проектировочный, диагностический, аналитико-оценочный, ориентировочно-прогностический, организационный, практический, исследовательско-творческий, когнитивный, мотивационный, оперативный. На основе проработанной литературы определено такую структуру готовности социального педагога к инновационной деятельности, которая включает творческий, ориентационный, мотивационный, рефлексивный, коммуникативный, образовательный компоненты. Выяснено, что сущность социально-педагогической готовности специалистов к инновационной деятельности должна включать: работу со своим внутренним «Я», профессиональное и личностное совершенствование социального педагога, убеждения относительно индивидуальности каждого клиента, учета наличия, мотивационно-ценностного отношение к профессиональной деятельности, овладению эффективными путями и средствами достижения цели образовательного процесса.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, готовность, готовность социального педагога к инновационной деятельности.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку цивілізації важливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства. За таких умов

інноваційна професійна діяльність стає невід'ємним чинником розвитку професійного становлення кожного педагога. Це зумовлено: по-перше, поширенням динаміки до збільшення інтенсивності інноваційності у навчально-виховному процесі; по-друге, відбувається зростання вимог суспільства до працівників педагогічної сфери; по-третє, інновації відносяться до специфічної роботи фахівця, у тому числі і соціального педагога, який не задоволений звичними способами, шляхами, методами, умовами та прагне не лише новизни змісту реалізації своїх навичок й вмінь, а також досягнення сприйнятливих нових результатів. Проблема соціально-педагогічної готовності до інноваційної діяльності є актуальною, оскільки серед соціальних педагогів вивчена недостатньо.

Мета статті – проаналізувати проблему соціально-педагогічної готовності соціальних педагогів до інноваційної діяльності в процесі професійної підготовки.

Аналіз джерельної бази. Проблему професійної підготовки соціальних педагогів в Україні та за кордоном досліджували: Ю. Болотін, Н. Дем'яненко, С. Золотухіна, Т. Кошманова, В. Луговий, В. Майборода, З. Малькова, М. Окса, Л. Пуховська та інші. Соціокультурні аспекти освітніх нововведень аналізували: І. Гавриш, Л. Подимова, В. Сластьонін та інші, структуру та зміст інноваційної діяльності розкривали Л. Даниленко, Н. Клокар, О. Козлової, Ю. Максимова та інші [2, с. 30].

Виклад основного матеріалу. Поняття «інновація» (лат. «innovatio» – оновлення, зміна) було вжито вперше у мовознавстві та трактувалося як новий підхід, нововведення, створення якісно нового, використання уже відомого з іншою метою [1, с. 10].

На сьогодні інновації відносяться до специфічної роботи фахівця, у тому числі і соціального педагога, який не задоволений звичними способами, шляхами, методами, умовами та прагне не лише новизни змісту реалізації своїх навичок й вмінь, а також досягнення сприйнятливих нових результатів.

Науковці та дослідники по-різному пояснюють сутність інноваційної діяльності. Наприклад, визначають її як створення нового, тобто оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій, що змінює звичний погляд на явище, перебудовує соціально-педагогічні відносини. В соціальній педагогіці В. Урусський розуміє інноваційну діяльність як створення цілісних педагогічних концепцій, ідей та нових прийомів, що змінюють звичні погляди на явища, перебудовують соціально-педагогічні відносини [5, с. 16].

У різних науках поняття «готовність» має своє лексичне значення. Наприклад, у психології готовність розуміється як психологічна установка (Д. Узнадзе), прояв здібностей та свідчення самої їх наявності (Б. Ананьєв). У педагогіці трактується готовність як сукупність властивостей та вмінь особистості (О. Мороз). В соціальній педагогіці

готовність розглядається як багатокomпонентна система (В. Крутецький) [3, с. 9].

Розглянувши різні підходи науковців, ми можемо висловити таку точку зору, готовність – це установка на виконання певних дій та протидія перешкодам, що виникають в ході виконання дії.

Як підкреслює ряд вчених, а саме В. Моляко, А. Линенко, О. Ярошенко, готовність соціального педагога до інноваційної діяльності – це цілісне утворення, тривале за часом й складається із сукупності мотиваційного, змістовно-процесуального, конструктивного компонентів. Удосконалення хоч одного з них, безумовно, впливає на покращення інших, а недостатня сформованість веде до того, що дана значуща якість педагога не досягає високого рівня розвитку [6, с. 73].

Науковець О. Коберник констатує, що готовність соціальних педагогів до запровадження інноваційної діяльності у процесі професійної підготовки включає декілька компонентів. Відповідно він виділяє когнітивний, мотиваційний та операційний компоненти. Когнітивний компонент – це сукупність педагогічних, психологічних, соціологічних і технологічних знань. До складу мотиваційного компоненту входить: установка на доцільність використання нових освітніх технологій у навчальному процесі; бажання майбутнього педагога творчо проектувати педагогічну діяльність та активно вивчати педагогічні інновації. Операційний компонент готовності включає вміння та якості, які набуті студентами у період опанування змісту фахових дисциплін, самостійної діяльності під час проходження педагогічних практик [4, с. 173].

Дослідник Л. Ковальчук має іншу точку зору щодо компонентів готовності до інноваційної професійної діяльності майбутнього соціального педагога та виділяє такі як: конструктивно-проектувальний (вміння корегувати цілі та зміст навчання, на основі врахування особливостей новацій, які запроваджуються, інтересів і потреб студентів, можливостей матеріально-технічної бази навчального закладу, власного досвіду); діагностичний (виявлення рівня освіченості, а також індивідуальних, психологічних особливостей студентів, визначення чинників, що впливають на успішне запровадження інновацій у навчальний процес); аналітико-оцінний (виявлення позитивних і негативних сторін в інноваційних методиках, аналіз і оцінювання результатів навчання, корегування навчального процесу); орієнтовно-прогностичний (прогнозування, яким буде формування та розвиток студента в умовах інноваційного навчання, врахування бар'єрів, що можуть завадити успішному запровадженню інновацій, прогнозування педагогічного процесу або окремого навчального заняття); організаційний (залучення студентів до співпраці та розвиток інтересу до нововведень); практичний (розроблення і впровадження інноваційних методик та технологій навчання, проведення конкретних педагогічних

заходів); дослідницько-творчий (творче застосування уже відомих ідей, використання новаторського педагогічного досвіду, характеризує здатність педагога до творення нового) [6, с. 76].

Ми розглянули різні підходи науковців стосовно компонентів професійної готовності, які безумовно взаємопов'язані між собою та розкривають інноваційний потенціал соціального педагога. На основі опрацьованої літератури ми пропонуємо таку структуру готовності соціального педагога до інноваційної діяльності, що подана у схемі 1:

Схема 1. Структура готовності соціального педагога до інноваційної діяльності

Мотиваційний компонент є основою для активності студентів, розвитку якостей соціального педагога як професіонала, оскільки від того, чим мотивує педагог свою готовність до інноваційної діяльності, залежать характер його участі в інноваційних процесах та досягнуті результати. Мотивація – це рушійна сила людської поведінки, саме тому соціальний педагог у своїй професійній діяльності з різними клієнтами повинен користуватися правилом «хочу-можу-роблю-отримую». Але для того, щоб мотиваційний компонент соціального педагога мав вплив на його діяльність необхідно враховувати наступні характеристики: задоволення від самої діяльності, важливість для особистості результату діяльності, винагорода за діяльність.

Здатність соціального педагога створювати і виявляти нові способи вирішення професійних та інших завдань – одна із ознак володіння майбутніми фахівцями творчим компонентом. На нашу думку, творчість в роботі соціального педагога проявляється у його ініціативі, продуктивності, накопичені творчих ідей, активності, натхненні для удосконалення соціально-педагогічної діяльності. Крім того, соціальний педагог повинен мати розвинуту уяву, творчу фантазію, творчий інтерес; захопленість творчим процесом, своєю працею; прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї педагогічної праці; бажання реалізувати своє «Я» тощо.

Рефлексивний компонент соціального педагога реалізується через такі рефлексивні процеси, як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого. Цей компонент проявляється в здатності соціального педагога адекватно аналізувати й оцінювати результати власної соціально-педагогічної діяльності, різних соціально-педагогічних нововведень, свої вміння й навички, прогнозувати дидактичний ефект інновації, що запроваджується, порівнювати результати з передбачуваними чи запланованими, виявляти недоліки. У результаті рефлексії на успішно виконану діяльність соціальний педагог переживає задоволення, впевненість, самостверджується як особистість, несе відповідальність за впровадження інновацій перед собою та колегами.

Орієнтаційний компонент являє собою сукупність інноваційних знань, необхідних для продуктивної соціально-педагогічної діяльності. Завдяки ознайомленню з новими тенденціями, соціальний педагог має уявлення про особливості інноваційної діяльності, умови впровадження інновацій, прогнозування можливих результатів (як позитивних, так і негативних) й тому може успішно виконувати інноваційну роботу. Крім того, основою орієнтаційного компоненту є професійна етика, принципи, ідеали, переконання, погляди, готовність діяти відповідно до них, а також ціннісні орієнтації соціального педагога, глибина його професійно світогляду.

Комунікативний компонент передбачає готовність до взаємодії та співпраці з різними категоріями людей; знання норм і правил спілкування; вміння терпляче ставитися до інших точок зору, вести діалог та застосовувати компромісні рішення. Спілкування виконує функцію емоційного захоплення, викликання інтересу, спонукання до спільної діяльності. Завдяки комунікативному компоненті соціальний педагог володіє якостями, важливими для спілкування: імпровізація, емпатія (здатність поставити себе на місце іншого), автентичність (уміння бути собою), ініціативність у розмові.

Освітній компонент включає теоретичні знання та практичні вміння, що допоможуть соціальному педагогу у роботі, спілкуванні, співпраці з клієнтами та вирішенні їхніх проблем. Також освітній компонент передбачає володіння соціальним педагогом функціями діагностування, профілактики, прогнозування, проектування, захисту, консультування тощо. В загальному можна сказати, що освітній компонент є основою для поінформованості фахівця про нововведення у процесах навчання та виховання дітей, роботи із дорослими людьми; особливостей їхньої соціалізації тощо; принципи, умови ефективності перебігу інноваційних процесів; особливості інноваційної педагогічної діяльності.

Перераховані вище компоненти взаємопов'язані та важливі для професійної діяльності соціальних педагогів, адже вони допоможуть їм в організації своєї трудової діяльності та досягненні позитивних результатів.

На сьогодні не можна бути педагогічно освіченим спеціалістом без вивчення арсеналу освітніх технологій. Тому соціальний педагог повинен усвідомлювати практичну значущість різних інновацій у системі освіти на професійному рівні, що є передумовою успішності його як професіонала [3, с. 9].

Висновки. Отже, формування соціально-педагогічної готовності майбутніх соціальних педагогів до інноваційної діяльності – це тривалий процес, спрямований на оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками і на якісний рівень готовності студентів до проектування та застосування інноваційних технологій. Знання щодо компонентів готовності до інноваційної діяльності дає можливість соціальному педагогу планувати свій подальший саморозвиток, самовдосконалення, самоосвіту, накопичувати більше нових знань, вмінь, а керівникам вищих навчальних закладів коригувати інноваційний потенціал колективу, що є важливою особливістю професійних характеристик кваліфікованих фахівців.

Розкривши структуру готовності соціальних педагогів до інноваційної діяльності, ми довели, що науковці мають різні погляди стосовного розгляду її змісту. Вони виокремлюють компоненти

готовності до інноваційної діяльності, вказуючи на адекватність педагогічної мотивації, загальних і спеціальних знань, професійних вмінь та навичок, а також професійно важливих характеристик та якостей особистості.

Також нами була запропонована структура готовності соціального педагога до інноваційної діяльності у якій ми розкрили суть, зміст та особливості таких компонентів: мотиваційного, творчого, рефлексивного, орієнтаційного, комунікативного та освітнього. Перераховані компоненти готовності до інноваційної діяльності знаходяться у тісному взаємозв'язку та динамічній взаємодії між собою, взаємодоповнюючи і взаємовпливаючи один на одного. Тому важливо звертати увагу на кожен з них і розвивати їх у фахівців соціально-педагогічної сфери.

Доцільними напрямками подальших досліджень ми вважаємо запровадження у навчальний процес педагогічних умов, що сприятимуть підвищенню рівнів та розвитку компонентів соціально-педагогічної готовності майбутніх соціальних педагогів до інноваційної діяльності у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 295 с.
2. Жукова О.В. Готовність майбутнього фахівця та викладача до інноваційної навчальної діяльності // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Випуск 26. – 2010. – С. 29-33
3. Кларін М.В. Інновації в навчанні // Завуч. – 2000. – № 23-24. – С. 8-15.
4. Коберник О.М. Застосування інноваційних технологій як педагогічна умова готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Ю.М. Кобюк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 4. – С. 171-177.
5. Коваль Л.М. Особливості інноваційної діяльності викладачів педагогічних // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. Випуск 17. – 2012. – С. 16-20.
6. Ковальчук Л.К. Формування готовності майбутнього педагога до інноваційної професійної діяльності / Л. Ковальчук // Вісник Запорізького національного університету. – Серія «Педагогічні науки». – 2009. – № 1. – С. 72–81.
7. Плахотнюк Н.М. Критерії та показники рівня готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності // Збірник наукових праць Слов'янського державного педагогічного університету. Ч. II. (5). – 2009. – С. 181-191.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Dychkivska I.M. Innovatsiini pedahohichni tekhnologii: Navchalnyi posibnyk. – K.: Akademvydav, 2004. – 295 s.
2. Zhukova O.V. Hotovnist maibutnoho fakhivtsia ta vykladacha do innovatsiinoi navchalnoi diialnosti // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna. Vypusk 26. – 2010. – S. 29-33
3. Klarin M.V. Innovatsii v navchanni // Zavuch. – 2000. – № 23-24. – S. 8-15
4. Kobernyk O.M. Zastosuvannia innovatsiinykh tekhnologii yak pedahohichna umova hotovnosti maibutnykh uchyteliv do innovatsiinoi diialnosti [Elektronnyi resurs] / Yu.M. Kobiuk // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii. – 2014. – № 4. – S. 171-177
5. Koval L.M. Osoblyvosti innovatsiinoi diialnosti vykladachiv pedahohichnykh // Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriiia: Pedahohichni nauky. Vypusk 17. – 2012. – S. 16-20.
6. Kovalchuk L.K. Formuvannia hotovnosti maibutnoho pedahoha do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti / L. Kovalchuk // Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. – Seriiia «Pedahohichni nauky». – 2009. – № 1. – S. 72–81.
7. Plakhotniuk N.M. Kryterii ta pokaznyky rivnia hotovnosti maibutnykh uchyteliv do innovatsiinoi diialnosti // Zbirnyk naukovykh prats Slovianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ch. II. (5). – 2009. – S. 181-191.

Bezymska I. A. Socio-pedagogical readiness for innovation activity: theoretical analysis. The article reveals the content of the concepts «innovation», «innovation activity», «ready», «social readiness of the teacher to innovative activity» to determine the main regularities of formation of socio-pedagogical readiness of future social teachers to innovative actions during training. On the basis of theoretical analysis scientific literature reveals the essence and structure innovative activity of a social pedagogue. It was determined that the formation readiness of future teachers to innovative activity involves the relationship between the effectiveness activity of a social pedagogue and his focus on improving their own professional skills. Describes the role of components that contribute in the process formation of readiness for innovative activities as an integral part of professional preparation for social and educational activities. Proved the effectiveness innovative activity of specialists, which depends not only on professionalism, but also from personal training to changes in the education sector. Analyzed structural components such innovative future professional activity of a social pedagogue: construction and design, diagnostic, analytical and evaluative, approximately prognostic, organizational, practical, research-creative, cognitive, motivational,

operational. Based on the researched literature identified that structure social readiness of the teacher to innovative activity, which includes creative, orientation, motivational, reflective, communicative and educational components. It was found that the essence of the socio-pedagogical readiness of students to innovative activity should include: work with your inner «I», professional and personal improvement of a social pedagogue, beliefs concerning the individuality of each client, subject to the availability of motivational-value attitude to the profession, mastering effective ways and means of achieving the goal of the educational process. Ownership information which relates to components of socio-pedagogical readiness for innovative activity enables social workers to make professional program of their own self-development, accumulating more new knowledge, skills, abilities, correct innovation capacity, improve the professional quality. Generalizing, we can say that the structure of readiness includes the following components: goals, motives, knowledge base, program activities, and the unit of decision making and professionally important qualities of the personality. About appropriate directions for further research we believe the criteria and indicators of formation readiness of future teachers to innovative activity in the process professional training.

Key words: innovation, innovative activity, readiness, social readiness of the teacher to innovative activity.

Отримано 21.04.2015 р.

УДК: 159. 923. 2

М. С. Сидорчук
maryna.sms@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сидорчук М. С. Теоретичні основи дослідження проблеми самоактуалізації особистості. У статті проаналізовано основні підходи до проблеми самоактуалізації особистості. Здійснено спробу провести огляд уявлень про даний феномен зарубіжних і вітчизняних вчених. Зокрема, наведено погляди таких вчених, як К. Гольдштейна, К. Роджерса, К.-Г. Юнга А. Адлера та ін. Окрім цього, слід наголосити на тому, що вчені-гуманісти (Г. Балл, С. Максименко) висвітлюють виняткову роль процесу самоактуалізації у житті людини переважно у